

REZUMAT

FINANȚAREA LITIGIULUI DE CĂTRE UN TERȚ ÎN DREPTUL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL

Drd. Marius Brănici

În contextul social și politic actual, dominat de globalizare și de armonizare legislativă, este de așteptat ca instituțiile și instrumentele juridice utilizate la scară extinsă în alte state să fie deja prezente și în România, într-o formă adaptată. Cu toate acestea, finanțarea litigiilor de către terți (Third-Party Litigation Funding – TPF) rămâne, din perspectiva dreptului românesc, o preocupare aproape exclusivă a justițiabilului, fără a beneficia de un cadru normativ clar și coerent. În prezent, doar mecanisme izolate, precum scutirile de taxe de timbru sau ajutoarele pentru suportarea cheltuielilor de judecată, oferă un sprijin financiar celor implicați în litigii.

Această situație contrastează puternic cu evoluțiile internaționale, unde TPF este în plină dezvoltare și este recunoscut ca un mecanism viabil pentru facilitarea accesului la justiție. În anumite jurisdicții, acest model de finanțare este deja bine reglementat și utilizat frecvent, în timp ce în altele se analizează încă posibilitatea integrării sale în cadrul legislativ existent.

Lucrarea își propune să caracterizeze mecanismul TPF și să analizeze modalitățile prin care poate fi implementat în sistemul juridic românesc. Cercetarea doctorală a urmărit atât aspectele conceptuale și istorice ale finanțării litigiilor de către terți, cât și distincția față de alte forme de finanțare utilizate în litigii internaționale. Lucrarea prezintă principiile de drept care au influențat apariția și dezvoltarea TPF, precum și cauzele practice care au condus la extinderea sa în diverse jurisdicții. O atenție deosebită este acordată analizei contractului de finanțare a litigiilor, inclusiv etapelor precontractuale, structurii acestuia și regulilor juridice aplicabile. Sunt prezentate tipurile de litigii care atrag cel mai frecvent interesul finanțatorilor și problemele care pot apărea, în funcție de obiectul cauzei finanțate. De asemenea, este analizată și prezentată perspectiva finanțatorului, punându-se în discuție modul în care pretențiile litigioase pot fi considerate active financiare și incluse în portofolii de investiții.

Prin această cercetare, se urmărește înțelegerea fenomenului la nivel internațional și identificarea unor soluții pentru integrarea sa în sistemul de drept din România, astfel încât să fie asigurat un echilibru între accesul la justiție, protecția părților implicate și transparența mecanismului de finanțare a litigiilor.

Finanțarea litigiilor de către terți (TPF) este un mecanism juridic relativ nou, aflat în diverse stadii de reglementare și utilizat recent la nivel global. Deși este considerat un instrument util pentru asigurarea accesului la justiție, TPF generează dezbatere atât în favoarea, cât și împotriva sa. Susținătorii subliniază rolul său în echilibrarea resurselor financiare ale părților implicate, facilitarea reprezentării legale și promovarea unui mediu concurențial în rândul avocaților. Pe de altă parte, criticii atrag atenția asupra riscurilor etice și juridice, precum posibilitatea utilizării abuzive a acestui mecanism pentru inițierea unor procese speculative sau intimidante.

Lucrarea este structurată în trei părți, fiecare analizând aspecte esențiale ale TPF. Prima parte investighează originea și evoluția instituției, reglementările existente la nivel internațional și diferențele dintre diversele sisteme juridice. A doua parte examinează contractul de finanțare, etapele precontractuale și aplicabilitatea sa în diferite tipuri de litigii, inclusiv arbitrajul comercial și investițional internațional. A treia parte oferă o perspectivă asupra TPF din punctul de vedere al finanțatorilor, analizând pretenția litigioasă ca activ financiar, modelele de afaceri ale companiilor specializate și obligațiile specifice acestora.

Metodologia de cercetare include analiza documentară a legislației, jurisprudenței și doctrinei juridice, utilizând metode comparative, logice și istorice pentru a evidenția asemănările și diferențele dintre diverse reglementări. Lucrarea contribuie la literatura juridică prin prezentarea unei perspective integrate asupra TPF, susținând necesitatea unei reglementări clare la nivel european și național. De asemenea, propune soluții legislative pentru armonizarea normelor aplicabile acestui mecanism, în vederea creșterii transparenței și a limitării riscurilor etice asociate.

Evoluția TPF demonstrează că, de la un mecanism inițial privit cu scepticism, acesta a devenit un instrument recunoscut pentru sprijinirea mediului de afaceri și a persoanelor fără resurse financiare suficiente pentru susținerea unui litigiu. Experiența altor state ar putea servi ca model

pentru elaborarea unei legislații naționale, iar adoptarea unei directive europene privind TPF ar putea reprezenta un pas important în clarificarea utilizării acestui mecanism la nivel internațional.

Finanțarea litigiilor de către terți (TPF) a evoluat semnificativ, în special în sistemele de drept *common law*, unde inițial a fost restricționată de doctrinele *maintenance* și *champerty*. Totuși, s-a ajuns la concluzia că finanțatorii urmăresc în principal un interes comercial legitim, iar avantajele oferite de acest mecanism au condus la o deschidere mai mare față de utilizarea sa.

Astfel, reglementarea TPF diferă de la un stat la altul: în unele jurisdicții, precum Australia și Marea Britanie, acceptarea sa este mai largă, în timp ce în alte state, cum ar fi Hong Kong și Singapore, este permisă în special în procedurile arbitrale. Reglementările recente din Asia oferă un model clar de abordare a provocărilor TPF, stabilind reguli care asigură transparență, protecția părților implicate și prevenirea conflictelor de interese.

În ciuda existenței și altor mecanisme de sprijin financiar pentru litigii (onorarii contingente, asigurări juridice, contracte de împrumut), TPF rămâne un instrument de interes datorită flexibilității și accesibilității sale. Mai mult, aceste mecanisme pot fi utilizate în combinație, oferind soluții personalizate pentru justițiabili. În contextul creșterii costurilor arbitrajului, tot mai mulți reclamanți apelează la finanțatori pentru acoperirea cheltuielilor în schimbul unei părți din sumele obținute.

Jurisprudența internațională, inclusiv cazurile *S&T Oil* și *Arkin*, confirmă acceptarea TPF în arbitraj, iar tendința globală indică o integrare tot mai frecventă a acestui mecanism. Deși există preocupări legate de implicațiile etice și deontologice, regulile existente privind onorariile de succes și contractele rezonabile pot fi aplicate și în cazul finanțării de către terți.

Pentru ca TPF să fie implementat eficient și echitabil, este necesară o reglementare clară care să prevină abuzurile și să asigure un echilibru între interesele părților. Avocații trebuie să fie atenți la potențialele dileme etice și să negocieze contracte care să respecte atât interesele clienților, cât și obligațiile lor profesionale. Totodată, legiuitorii și organizațiile profesionale ar trebui să adapteze reglementările pentru a răspunde provocărilor pieței.

Utilizarea TPF este în creștere la nivel global, iar reglementarea sa devine imperativă pentru a oferi previzibilitate și protecție juridică. O abordare echilibrată, bazată pe reguli clare și adaptate la realitățile juridice și economice actuale, va contribui la consolidarea acestui mecanism ca soluție viabilă pentru accesul la justiție.

Pe lângă beneficiile pe care le oferă, finanțarea litigiilor de către terți (TPF) se confruntă și cu multiple critici, motiv pentru care este necesară identificarea unor soluții care să atenueze riscurile asociate acestui mecanism. Un prim pas ar putea fi crearea unor sisteme de autorizare și supraveghere a societăților de finanțare a litigiilor, așa cum propune proiectul de Directivă europeană, analizat în lucrare. Acest demers ar garanta respectarea legislației și a unor standarde minime pe plan european. De asemenea, un control judiciar asupra raporturilor de finanțare ar permite instanțelor să prevină dezechilibrele majore care ar putea afecta atât partea finanțată, cât și partea adversă, protejând astfel drepturile tuturor părților implicate. O altă măsură esențială ar fi protecția justițiabilului în raport cu finanțatorul, față de care sunt propuse ca soluții limitarea beneficiilor (profitului) finanțatorului pentru a preveni situațiile în care câștigurile acestuia sunt disproporționate față de beneficiile părții finanțate. De asemenea, ar trebui declarate nule clauzele contractuale care ar perturba echilibrul dintre părți.

Transparența reprezintă, de asemenea, un aspect esențial pentru utilizarea responsabilă a TPF. Dezvăluirea identității finanțatorului și a existenței finanțării ar trebui să fie obligatorie față de instanță și partea adversă. În plus, instanța ar trebui să poată examina conținutul contractului pentru a preveni conflictele de interese și abuzurile contractuale. Lucrarea analizează modul în care această măsură afectează confidențialitatea raportului contractual, opinând că prevalența dreptului la apărare al părții adverse justifică o astfel de obligație.

Nu în ultimul rând, dreptul finanțatorului de a influența desfășurarea procesului ar trebui să fie limitat, astfel încât deciziile privind strategia litigiului să rămână în mâinile părții finanțate. Aceasta trebuie să aibă libertatea de a alege inclusiv soluționarea amiabilă a litigiului prin tranzacție, fără a fi constrânsă de interesele economice ale finanțatorului.

Analiza derulată arată că, pentru ca TPF să devină un mecanism viabil și echitabil, este esențială o reglementare clară care să protejeze interesele tuturor părților implicate. Crearea unui

cadru legislativ echilibrat, care să asigure transparență, echitate contractuală și control judiciar adecvat, va contribui la dezvoltarea responsabilă a finanțării litigiilor de către terți.

Finanțarea litigiilor (TPF) generează pentru finanțatori o preocupare constantă legată de asigurarea unui profit adecvat, în contextul modificărilor legislative și al evoluțiilor din practica judiciară. În statele în care acest mecanism este utilizat, TPF atrage atenția nu doar a legiuitorilor și instanțelor, ci și a altor entități, cum ar fi corpul profesional al avocaților. Implicarea unui finanțator adaugă complexitate litigiilor, determinând evoluția proceselor legale și a instituțiilor juridice.

Finanțatorii au dezvoltat strategii inovative pentru a reduce riscurile asociate cu TPF, de exemplu, prin analiza detaliată a cazurilor înainte de a acorda finanțare, ceea ce permite selecția atentă a litigiilor, bazată pe previziuni obiective. De asemenea, abordarea de finanțare pentru un portofoliu de cauze reduce riscurile pentru finanțator și oferă beneficii pentru client, cum ar fi reducerea remunerației și includerea unor litigii care nu ar fi eligibile pentru finanțare individuală.

După negocierea și încheierea contractului de finanțare, preocupările finanțatorului se centrează pe sporirea șanselor de câștig, gestionarea intereselor proprii fără a afecta clientul, relaționarea cu avocatul acestuia și gestionarea posibilelor efecte ale cunoașterii finanțării de către instanța de judecată comopetentă și de către partea adversă. Aceste strategii reflectă complexitatea și importanța reglementării adecvate a TPF în contextul evoluției acestui mecanismului.

În privința divulgării finanțării către instanță și părțile adverse, există diferite soluții, în funcție de practica statelor care utilizează TPF și de reglementările propuse în literatura de specialitate. Este esențial ca informațiile divulgate să fie strict necesare pentru îndeplinirea scopurilor legale, evitându-se astfel un avantaj nejustificat pentru partea adversă, care ar putea avea acces la detalii sensibile ale relației dintre client și finanțator (cum ar fi bugetul finanțării). Totuși, o simplă divulgare a existenței finanțării și a datelor finanțatorului poate fi insuficientă, deoarece instanța trebuie să aibă dreptul de a exclude clauze ale contractului de finanțare ce ar putea dăuna clientului sau ar fi ilegale.

În ceea ce privește drepturile care rezultă din relația tripartită finanțator-client-avocat, utilizarea TPF influențează nu doar procedura litigiului, ci și modul în care avocații aplică normele

profesionale, având în vedere legătura lor cu finanțatorul. Considerăm că normele de conduită profesională ar trebui adaptate pentru a permite avocaților să gestioneze această relație fără riscul sancționării disciplinare, în beneficiul clientului. Este necesar un echilibru între obligațiile avocatului față de client și obligațiile acestuia de a informa finanțatorul despre progresul litigiului, având în vedere interesul economic al finanțatorului. Secretul profesional al avocatului trebuie nuanțat, astfel încât avocatul să poată comunica informații esențiale către finanțator, dar fără a aduce prejudicii clientului. Aceste comunicări ar trebui să fie oficiale și documentate, iar clientul trebuie să fie informat și să își exprime consimțământul pentru acest tip de comunicare.

Unul dintre aspectele etice legate de utilizarea TPF este influența pe care finanțatorul o poate exercita asupra litigiului. Dacă finanțatorul ar putea controla modul în care este desfășurat și soluționat litigiul, ar apărea un conflict între interesele clientului și cele ale finanțatorului, ceea ce ar încălca principiul independenței privind exercițiul profesiei de avocat. Acest lucru ar fi problematic, mai ales în contextul reglementărilor din state precum România, unde se pune accent pe autonomia avocatului. În această linie de argumentație, ne aliniem doctrinei care consideră că ar trebui descurajată implicarea activă a finanțatorului în strategia procesuală, pentru a preveni conflictele de interese.

În ceea ce privește suportarea cheltuielilor de judecată ale părții adverse, există dileme legate de obligația instanței de a impune finanțatorului plata acestora. Această obligație ar beneficia atât partea finanțată, care transferă riscul litigiului către finanțator, cât și partea adversă, care ar putea încasa de la o persoană solvabilă. Totuși, stabilirea acestei obligații în sarcina finanțatorului, care nu este parte în litigiu, ar contraveni principiilor procesuale, deoarece nu ar beneficia de aceleași garanții ca părțile implicate direct. De aceea, această posibilitate ar trebui să fie prevăzută expres de legislație, iar finanțatorul ar trebui să poată să își exprime punctul de vedere înainte de a fi obligat la plată.

Deși în România, finanțarea litigiilor de către terțe părți nu este reglementată explicit, aplicarea acestui mecanism este ar posibilă pe baza principiului libertății contractuale reglementat de Codul Civil, care permite încheierea unor contracte nereglementate de lege, urmând regimul general al contractelor și, în absența unor reglementări specifice, aplicându-se regulile celor mai

apropiate tipuri de contracte. Din această perspectivă, prezintă interes analiza naturii juridice a contractului de finanțare a litigiilor de către terți, demers de cercetare integrat în cadrul lucrării.

Contractul de finanțare a litigiului de către o terță persoană (TPF) este un contract aleatoriu, întrucât ambele părți sunt expuse riscurilor de câștig sau pierdere. Finanțatorul avansează resursele necesare procesului, cu toate că există posibilitatea de a nu-și recupera costurile și profitul dacă partea finanțată nu câștigă procesul. Pe de altă parte, clientul trebuie să împartă profitul cu finanțatorul în cazul unui câștig, ceea ce îl plasează într-o poziție dezavantajoasă, față de situația în care nu ar fi implicat un finanțator. Reținem totuși că, în ipoteza pierderii procesului, clientul beneficiază de sprijinul financiar al finanțatorului pentru cheltuielile procesuale.

În privința cheltuielilor de judecată, în lipsa unor reglementări specifice, se aplică principiul general din sistemul juridic român conform căruia partea care pierde procesul trebuie să suporte cheltuielile de judecată ale celeilalte părți. Astfel, finanțatorul nu ar trebui să fie responsabil pentru cheltuielile de judecată ale părții adverse, având în vedere că nu este parte în litigiu și răspunderea juridică este personală.

Contractul de finanțare este și unul cu executare succesivă, întrucât finanțatorul trebuie să sprijine clientul pe întreaga durată a procesului, inclusiv în eventuale apeluri, dacă părțile convin astfel. De asemenea, este un contract sinalagmatic, consensual, *inter vivos* și oneros.

La fel ca orice alt act juridic, contractul trebuie să îndeplinească condițiile generale de valabilitate. În ceea ce privește capacitatea de a contracta, sunt aplicabile regulile generale, dar pot exista și restricții speciale, similare celor prevăzute pentru vânzarea drepturilor litigioase, conform Codului civil. Astfel, impunerea unor interdicții speciale în acest sens este rezonabilă. Consimțământul părților în cadrul unui contract de finanțare a litigiilor trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză, conform articolului 1204 din Codul civil. Având în vedere că acest contract este aleatoriu, nu ar putea fi invocată leziunea de către niciuna dintre părți. Totuși, ar putea exista situații în care consimțământul clientului să fie viciat prin violență, de exemplu, dacă finanțatorul profită de starea de necesitate a clientului, afectând astfel caracterul liber al consimțământului. De asemenea, eroarea și dolul ar putea fi invocate în condițiile legale stabilite. Obiectul contractului de finanțare trebuie să fie licit și moral, iar interesul comercial al

finanțatorului trebuie să fie clar, pentru a evita situațiile în care finanțarea unui litigiu ar fi utilizată în scopuri indirecte și personale.

În ceea ce privește forma contractului, propunem ca, în ipoteza reglementării exprese a acestuia, să fie impusă forma autentică *ad validitatem* cu scopul de a proteja clientul, oferindu-i informații complete despre caracteristicile și riscurile asociate cu operațiunea juridică, astfel încât consimțământul să fie exprimat în cunoștință de cauză, în prezența unui notar.

Referitor la posibilitatea denunțării unilaterale a contractului, aceasta ar putea fi problematică din perspectiva clientului. Deși contractul ar putea fi denunțat în anumite condiții (respectând termenul de preaviz), acest lucru ar putea dezavantaja clientul, mai ales dacă nu are resurse financiare pentru a continua procesul. De asemenea, ar putea influența negativ demersul judiciar, în special dacă o hotărâre definitivă nefavorabilă ar afecta iremediabil clientul. O soluție mai echitabilă ar fi recunoașterea posibilității de denunțare doar atunci când este stipulată expres în contract, nu doar prin efectul legii, pentru a proteja interesele clientului.

În ceea ce privește remediile pentru neexecutarea contractului de către finanțator, la momentul actual al organizării sistemului de drept românesc, se poate invoca, teoretic, articolul 1516 din Codul civil, care reglementează cazurile de neexecutare a obligațiilor contractuale. Totuși, în cazul unui contract de finanțare a litigiului, executarea silită a obligației de finanțare ar fi problematică. Având în vedere celeritatea necesară proceselor civile și faptul că nerespectarea obligațiilor de către finanțator nu ar modifica cursul procedurii, procesul ar putea fi tergiversat, iar clientul ar fi nevoit să își îndeplinească obligațiile procesuale în termenele prevăzute, indiferent de comportamentul finanțatorului.

Vânzarea drepturilor litigioase și pactul *de quota litis*, care sunt mecanisme similare cu finanțarea litigiilor de către terți (TPF), au reglementări diferite. În România, pactul *de quota litis* este interzis prin Legea nr. 51/1995, dar interdicția respectivă nu se aplică și pentru TPF, deoarece aceasta vizează profesia de avocat, iar finanțatorul nu este supus aceleași reglementări.

TPF nu este interzisă în mod expres în legislația română, iar dezvoltarea acestei instituții în dreptul nostru ar fi posibilă. În acest sens, adoptarea directivei UE privind "Finanțarea responsabilă a litigiilor" ar reprezenta un pas important în reglementarea acestei practici, oferind

o structură clară și un standard minim la nivel european. Directiva ar reglementa aspecte precum transparența acordurilor de finanțare, conflictele de interese și monitorizarea activității finanțatorilor. De asemenea, ne alăturăm propunerii ca finanțatorii să fie obligați să își asigure resursele financiare adecvate și să dezvăluie existența unui acord de finanțare instanțelor și autorităților competente.

În ceea ce privește mecanismul TPF, lucrarea demonstrează că această practică se află într-o fază de dezvoltare continuă, iar reglementările propuse ar trebui să asigure o protecție adecvată pentru toate părțile implicate, atât pentru finanțator, cât și pentru partea finanțată. În viitor, reglementările europene și eventuale îmbunătățiri ale sistemului juridic românesc ar putea clarifica statutul și procedurile aferente acestei forme de finanțare, astfel încât să se maximizeze eficiența și transparența acesteia, protejând în același timp interesele părților implicate.

Concluziile cercetării realizate privind mecanismul de finanțare a litigiilor de către terți (TPF) reflectă o apreciere echilibrată a acestuia, recunoscând atât potențialele sale beneficii, cât și riscurile și provocările asociate implementării sale. TPF nu poate fi considerat o soluție universală pentru accesul liber la justiție, dar nici o practică dăunătoare, ci mai degrabă un instrument care, în funcție de utilizarea sa, poate adresa anumite nevoi financiare ale părților implicate în litigii. Este adevărat că acest mecanism intervine într-un cadru procesual complex, iar introducerea sa în România poate genera o serie de efecte asupra actului de justiție, cum ar fi gestionarea corectă a termenilor acordului de finanțare, respectarea transparenței și prevenirea eventualelor conflicte de interese. De asemenea, complexitatea procesului și riscurile la care se expun părțile rămân factori esențiali de luat în considerare, iar impactul TPF trebuie evaluat cu prudență.

Cu toate acestea, TPF poate juca un rol semnificativ în facilitarea accesului la justiție, în special atunci când părțile nu dispun de resurse financiare suficiente pentru a susține un proces. Finanțatorii terți pot aduce soluții inovative care să permită justițiabililor să își continue procedurile judiciare sau arbitrale, având în vedere impactul costurilor asupra accesului la drepturile fundamentale.

În acest context, TPF ar trebui să fie reglementat în UE și în România cu atenției față de toate aspectele controversate prezentate în cuprinsul lucrării, respectându-se principiile și valorile

fundamentale ale sistemului de drept. Utilizarea sa corectă poate contribui la asigurarea unei justiții echitabile, iar finanțatorii ar trebui să adopte soluții care să sprijine, nu să încalce, drepturile și interesele părților implicate. Într-un sistem juridic echilibrat și bine reglementat, TPF ar putea deveni o opțiune valoroasă pentru creșterea accesibilității și eficienței procesului judiciar, fără a compromite integritatea sau transparența acestuia.

Conchizând, în măsura în care este folosit responsabil și transparent, TPF poate deveni un instrument important pentru reducerea barierelor financiare în justiție, contribuind la un acces mai larg la drepturile fundamentale ale justițiabililor. Apreciem că este esențial ca reglementările să asigure un echilibru între inovația financiară și protecția drepturilor procesuale.